

Om guder i Buddhadharma

Hvorfor optræder der guder i historierne om Buddha Sakyamuni?

Og bemærk venligst, at Yidam formerne er ikke en slags guder

af Lama Tendar Olaf Høyer, september 2019

(Ord i *kursiv* findes i Ordforklaringen på: www.tilogaard.dk/html/ordbog.html)

De indiske *guder* nævnes i *Buddhadharma*, fordi de var der i forvejen. Men man tilbeder dem ikke. De kan jo ikke give *tilflugt* og beskyttelse på samme måde som *Buddha'erne* og *Bodhisatva'erne*.

Billedet viser guden Brahma på en frise fra Aihole Tempel. Frisen fra det 6. eller 7. århundrede befinder sig på Museum CSMVS i Mumbai, Indien.

Men de bor også i verden og er i reglen af en vis moralsk standard, som værdsætter menneskers dyder og gode medmenneskelige kvaliteter, sanskrit: *punyas*. Det gælder i hvert fald for *deva'erne*, som på mange måder svarer til de oldnordiske guder. I reglen ser man således sådanne deva'er som for eksempel *Brahma* sammen med en stor forsamling af *Bodhisatva'er*, *Arhats*, *siddha'er*, *munke*, *nonner* og lægfolk, når *Buddha Sakyamuni* holdt en af sine taler.

Det siges også, at det var guden Brahma, som bor i *Akanistha* himlen – den højeste af de 18 himle i *Rupaloka*, som kom til *Bodhgaya* efter Buddha Sakyamuni's *Nirvana* for at overtale Buddha til at undervise. Det siges, at vi til dels skylder Brahma, at Buddha ikke forblev tavs (læs artiklen: Om Buddha 1).

Guderne spiller ellers ikke nogen aktiv rolle i Buddhadharma. De er blot en del af forsamlingen af *sansende væsner*, som på forskellig måde lytter til og tilbeder Buddha og lovpriser ham. Så guderne optræder i baggrunden, kunne man sige. Derimod hører vi ikke noget om, at nogen som helst af disse guder bliver *befriede* og *oplyste* på noget tidspunkt, selvom de møder og lytter til Buddha Sakyamuni.

Guderne optræder ikke så ofte i *Hinayana Sutra'erne*, men de er der. For eksempel *naga* kongen, som skærmer Buddha under en storm i Bodhgaya, mens Buddha Sakyamuni er fordybet i sin *samadhi*, efter sin oplysning. Naga'erne er hvad vi kaldte for nøkker her i Norden i Vikingetiden. Ellers er det mest i *Mahayana Sutra'erne*, at vi ser mange guder i forsamlingerne. I *Tantra* spiller guden Agni, som er ildens gud – altså en *element* gud – en særlig rolle. Når vi tænder ilden ved *Yidam ildpudja*, giver vi først en

gave til Agni, som repræsentant for elementet ild. Når ilden så flammer og er blevet god og stor, danner vi Yidam'mens *Mandala* inde i flammerne, og det egentlige ritual folder sig ud. Der ofres til Buddha'erne og Bodhisatva'erne – men ikke til guderne. De får en gave eller et trøste bolsje.

Bemærk at der ikke blot er deva'er i verden og flyvende *dakinier*. Der er også *asura'er*, 'misundelige halvguder,' som bebor de nedre skrænter af bjerget *Meru* i *Chakravala* univers systemet. På skrænterne længere oppe bor de fire retningers 'konger.' De kaldes *Dharmaraksashas* og har en forhistorie i Hindu religionerne, hvor de beskytter guden *Indra's* (svarende til Thor i oldnordisk religion) bolig på toppen af *Meru* bjerget. Deres forhistorie er endnu længere i Buddhadharma, hvor det nævnes, at for eksempel den nordlige konge *Dzambhala* tidligere var en konge over en *djævel* klasse, benævnt *raksashas*, som boede på Sri Lanka. Imidlertid blev han jaget fra øen af sin halvbror, som for øvrigt tilhørte djævel klassen *yakshas*. De fire retningers konger kom til Buddha Sakyamuni efter hans Nirvana for at hylde ham, og hver især gav de ham en *tiggerskål*, lavet af forskellige slags kostbare sten. Buddha havde dog ikke brug for fire skåle, så han smækkede dem sammen til blot en, så han på denne måde kunne modtage alle fires ofringer uden at kompromittere sin enkelhed. Buddha Sakyamuni havde brug for en tiggerskål, fordi han lige havde mødt de første mennesker, som tog tilflugt i blot *Buddha* og Buddhadharma. Der var jo endnu ikke nogen *Sangha* på det tidspunkt. Denne heldige person var en købmand fra Baktrien (landet nord for Afghanistan), som var på vej til et marked med en karavane og en masse mennesker og gods. Hans navn var *Bahallika*, hvilket betyder manden fra Baktrien. Han og hans bror, Trapusa, tog ikke blot tilflugt hos Buddha, de ville også gerne ofre mad og andet godt, som Buddha måtte have brug for på sin rejse til *Sarnath* ved Varanasi, hvor han havde tænkt sig at opsøge de *fem asketer*, hans tidligere meditations kammerater. De fem første munke, som de blev til.

Alle disse legender peger på guderne og andre åndevæsner som deltagere i Buddha's historie, men ikke som nogen, man søger tilflugt hos. Nogle gange kan de være hjælpsomme, men i øvrigt passer de sig selv og lever deres eget liv i deres respektive ånderiger. Buddha Sakyamuni tog simpelthen hele den oldindiske religion med ind i Buddhadharma, idet han omfortolkede al betydning ved disse guder og djævle, som inderne ellers var vant til at forestille sig. I stedet for at være verdens herrer, blev guderne og djævlene til særlige sansende væsner, som kun nogle gange kunne tjene Buddhadharma's formål.

Gudernes hensigt er ikke at herske over mennesker og dyr, men at leve deres eget liv ligesom os andre. Guderne har det i øvrigt som regel alt for godt til at fremelske Dharma og Nirvana. Alligevel siges det, både indenfor *Theravada* og *Dzogtjen*, at man kan nå Nirvana fra Akanistha himlen (Ogden, på tibetansk).

Men den generelle holdning indenfor Buddhadharma's mange traditioner er, at Nirvana kun kan opnås som menneske, fordi vi mennesker oplever en blanding af *lykke* og *lidelse*, som ikke er så ekstrem, at vi ikke kan bære det. Denne blanding motiverer mennesker til at søge Nirvana. Mens de

andre sansende væsner har det for godt, eller lider for meget, eller evner ikke at forstå Buddhadharma, for eksempel dyr, som orienterer sig fuldstændigt efter deres lidenskabelige følelser, sanskrit: *kleshas*. Deres forstand er ikke tilstrækkelig til at forstå (sanskrit: *buddhi*) og opnå *indsigt*.

Tantra

Der hvor det bliver indviklet, er ved Tantra eller *Mantrayana*. Som nævnt var der guden Agni i ildpudja'en. Men alle Tantra'er har en obskur oprindelse som praksis system (*sadhana*). Tilsyneladende er Tantra opstået spontant blandt Indiens hellige mænd og kvinder i Oldtiden, som levede helt udenfor det almindelige samfund og klostrene. Yidam *pudja* er organiseret ligesom et oldgammelt ritual fra Hindu religionens *Veda'er*. Men det er kun ritualets struktur, som ligner. Indholdet har intet med Veda'erne at gøre, men oprindelsen til Tantra ritualer skal sandsynligvis findes hos Veda'erne. Folk fra brahmin kasten i Oldtiden ville have haft kendskab til sådanne vediske ritualer. Når sådanne brahminer blev buddhister og siden oplyste, formåede de sandsynligvis (det er spekulation fra min side) at reformulere oldgamle *pudja* former til noget helt nyt og med et helt andet formål.

Veda ritualer tjente i oldindisk religion til at forpligte guderne til at gavne menneskene. Guderne blev forpligtede til gavn, fordi de modtog ofringerne. Så det var en 'aftale religion.' Oprindelsen til disse Veda ritualer var sandsynligvis forfædre dyrkelse i en fjern fortid. Ved at ofre til forfædre blev de holdt i live i deres ånde verden, lader det til, at tanken var. Siden kom så guderne ind i billedet, kunne man tro. Måske var guderne altid med i disse ritualer i en fjern fortid, men oprindeligt synes forfædre at være de vigtigste. De afdøde forfædre blev kaldt for *gandharvas*, røgædere, fordi de ikke kan spise stofflig mad. Gandharvas kom sidenhen til at betyde en afdøds eksistens form i *bardo'erne*. Det er i dag den almindelige betydning. Men noget af den oprindelige mening finder vi ved gudernes tjenere, som også benævnes *gandharvas*. De fleste røgædere har dog andet at lave, end at betjene guder.

De tidlige Tantra udøvere, de såkaldte *Mahasiddha'er* – som for eksempel *Saraha* og *Tilopa*, blev inspireret til – ved *vision* – at skabe de smukke buddhistiske *Mandala'er* og Yidam former i stedet for Oldindiens guder, men i den samme rituelle ramme. Og altså med et helt andet og helt nyt formål. (Læs også om: *Indrabhuti*.)

Tantra's anskuelse er, at din egen *Buddhanatur* kan udtrykke sig i en Yidam form. Så når du identificerer dig med din Yidam og får denne Yidams krop, tale og sind, så længe du praktiserer din *sadhana*, så vil dine oplevelser blive en Buddha's oplevelser, eller tæt på.

Der er en dialektik eller indre samtale i Tantra, hvor på samme tid både *samsara* og Nirvana opstår. Yidam formen er en **indirekte** forbindelse

(*samaya*) til din egen Buddhatur. Når du forestiller dig selv som en Yidam, vil du aktualisere din egen Buddhatur, så du får chancen for en **direkte** forbindelse. Det er ligesom magien i Tantra. Man praktiserer resultatet eller frugten af praksis, endnu før man har opnået sådan frugt eller resultat. Tantra kaldes således også for *Resultatfartøjet*, mens Sutra kaldes *Årsagsfartøjet* (ved *Pradjñāparamita*) i denne sammenhæng.

Alt dette sker ved Tantra's såkaldte 'rene' syn eller *anskuelse*. Anskuelsen er som sagt dialektisk eller handler om helheden ved modsætningerne. Og om helheden ved de *to slags sandhed*.

Under Yidam rituallet forestiller du dig, at alle de andre sansende væsner allerede er fuldt oplyste Buddha'er og hele verden et rent Buddha land, sanskrit: *Buddha-kshetra*, et *paradis*. De andre **er** Buddha'er, som blot leger og opfører sig som om, at de er almindelige mangfoldige væsner med lidenskab og fordomme. Mens det kun er dig, som **leger** at du er en Buddha. På denne måde befries du for et anstrengt forhold til verden, fordi der nu ikke længere er noget at opnå. Alle er befriede. Du er den eneste, som endnu øver dig. Hvis du mangler noget, er det identifikation med Yidam'men. Som Tantra udøver kan denne identifikation jo være 'on' og 'off.' Det ligger ligesom i det at øve sig.

At verden er helt 'ren,' betyder at verden er en *oplevelse*. Alle oplevelser består kun af *sindets* virksomhed i sindets rummelighed. Der kan ikke være noget 'rigtigt' snavs, men kun en 'ren' oplevelse af hvad som helst. Sindet kan ikke være andet end sind. Du kan ikke rengøre noget helt rent. Sindet viser et spejl billede af verden, så selvom verden kan virke snavs, er spejl billedet af den helt rent og består ikke af snavsede partikler. Ligesom en biograf film. Spejl billedet er ikke noget i sig selv, men er identisk med spejlet – og ikke det, som spejles. Så det er den dybere betydning af renhed.

Ellers betyder renhed i Buddhadharma en personlig moral og livsførelse, som består af fejlfri opførsel og holdning, præget af ikke-vold eller ikke-skade, sanskrit: *ahimsa*, og al mulig *gavn* for alle, i modsætning til opførsel og handling, som bevirker *skade* på selv og andre eller miljøet generelt.

I det almindelige samsara er *tilknytning* og *identifikation* problemet. Så i Tantra gør vi tilknytning og identifikation til løsningen ved at identificere os med Yidam'men og knytte os til denne identitet. Det er den dybere betydning af Resultatfartøjet. Buddhaturen er der jo allerede. Den skal ikke lige skabes først. Ej heller befinder den sig et helt andet sted end hjemme hos dig. Buddhaturen er selve basis for hele dit liv, hvad enten du oplever det forfærdelige og afskyelige eller det skønne og dejlige eller måske keder dig. Buddhaturen omslutter alt, hvad du oplever, uanset om du er dig det bevidst eller ej. Derfor er Resultatfartøjet ikke spor urealistisk. Basis er der allerede tilstede, her og nu.

Så ikke kun *Lama'en* opfattes som en Buddha og helt ren – det er **alle de andre**, som er således, og det er kun dig, som praktiserer frugten, så længe rituallet varer, og som prøver på og øver dig i, at være en Buddha.

Billedet viser ligbrændingspladsen kaldet *Gongkar* på tibetansk

Samtidigt er Tantra udøvernes foretrukne praksis sted de klassiske otte ligbrændings pladser i Indien. Dels fordi der kom mange mennesker med deres *ligfærd* til sådanne steder, som i den situation var stemt til at give almisser til hellige mænd og kvinder. Dels var der ellers fred og ro på pladsen, fordi folk skyede sådanne steder, når der ikke var ligfærd, fordi de troede, at der var *spøgelse*. Og fordi disse ligbrændings pladser var ret skrækkindjagende også ved dagslys. Lig i Oldtiden blev brændt. Man begravede ikke nogen i jorden, før Islam kom til Indien. Men brænde var dyrt. De fattige havde ikke råd til de store mængder brænde, så ligene blev kun halvbrændte og efterladt på pladsen. Andre var så fattige, at de blot smed liget et godt sted uden at brænde det af. Sjakaler og gribbe tog sig af resten. Desuden skete der også henrettelser på disse steder, hvor liget efterfølgende blev spyddet på en stage. Så disse steder virkede ikke spor 'rene.' Der er i Tantra denne dialektik mellem verden som en uhyggelig gravplads, fuld af død og lig rester, og som noget helt rent og vidunderligt.

Det er også derfor, at brug af *kapalas* og lårbens trompeter var almindeligt, simpelthen, fordi der var mange sådanne overalt på disse pladser. Ligbrændings pladserne blev således i Tantra traditionerne til symbolet for samsara, stedet for konstant undergang, forvandling og genfødsel. Samtidigt med at disse *yogi'er* opfattede alt og alle som 'rene.' Således praktiserede de, at opfatte Nirvana i samsara og dermed at kunne indse, at samsara og Nirvana forgår det helt samme sted. Nemlig i dit eget *sind* i det *bevidste øjeblik*. (Læs også om: *santana*.)

Nogle af disse hellige mænd og kvinder var buddhister, andre for det meste Shiva dyrkere. Buddhisterne praktiserede således *Chakrasamvara* (tibetansk: Khorlo Demtjok), hvor Shiva dyrkerne havde Shiva. I *Gandhara* og især Kashmir synes der at have været en omfattende udveksling om disse praksis systemer, som lignede hinanden meget, men hvor der i det ene tilfælde ville være en Yidam i Mandala'en, ville der for hindu'er være Shiva. Hindu Tantra skolerne findes endnu i Indien. Det var meget uorganiseret, men man fastholdt altid *mesterlæren* i forbindelse med Tantra. Da Buddhadharma så kom til *Tibet*, fulgte alle Indiens guder med.

Tibetanerne tilføjede så nogle af deres egne. For eksempel Nechung oraklet, som den lokale gud Pehar taler igennem, når oraklet går i trance. Nechung oraklet er det officielle tibetanske stats orakel, selvom oprindelsen synes shamansk. Men *Guru Rinpotje* undertvang Pehar og fik ham til at love at beskytte Buddhadharma i Tibet, siges det. Oraklet er i reglen en mand.

Sådanne lokale guder har vi ikke rigtig brug for i Danmark. Vi har vores egne. Så i forbindelse med Yidam praksis bør du tænke på, at der bor lokale guder og djævle i området, hvor du praktiserer. Giv dem en gave af alle sanseglæder i en *torma*, så de ikke forstyrrer, men værdsætter dit tilstedevær. Hvordan skal din retreat Lama nok forklare, når du når dertil.

Så kort fortalt, kan det virke ret indviklet, når man ikke kender til indiske religioner. Imidlertid kendte Buddha Sakyamuni's samtidige jo til alle disse guder og djævle. Også blandt hinduer tænkte man avancerede filosofier og anskuelse. Så guden Brahma er på en gang den højeste gud i Akanistha i hinduismen, men han er også et kosmisk princip, især i *samkhya* og *vedanta* filosofierne, som på mange måder svarer til vores kristne opfattelse af Gud med stort G. Bortset fra, at Brahma ikke giver nogen *mening med livet* eller forlanger dydig opførsel og tilbedelse. Derfor har mennesker heller ikke nogen arvesynd i forhold til Brahma. Men ligesom den kristne Gud kan opfattes som *livet selv* (Kristus sagde: 'jeg er sandheden, vejen og livet'), er Brahma et kosmisk livsprincip – uden krav og – uden ansvar. Det er på mange måder disse indiske opfattelser af det guddommelige, som er besværligt for os i Vesten. Vi er lige sluppet af med 'øjet i det høje' og kirkeligt formynderi. Og så kommer der en invasion af indiske guder. Men det er altså det miljø, som vi arbejder i. Så selvom det er lidt indviklet, er det ikke egentligt svært stof. Guderne spiller en birolle i Dharma'en.

Udtrykket: Yidam oversættes forkert

Så er der oveni et oversættelses problem. Yidam hedder Devatha (eller *Istha-devatha*) på sanskrit. Deva betyder jo en gud, og endelsen: -tha, svarer til dansk noget med endelsen: -hed. Den ordrette oversættelse burde derfor være: guddommelighed, men mange oversættere vælger den almindelige oversættelse til engelsk: deity, en guddom. Men en Yidam er ikke en gud. Yidam'men ledsages blot af følelser af *hellighed* og *herlighed*, altså guddommelige følelser, fordi *Bodhicitta* manifesteres sammen med Yidam'men. Disse følelser skyldes den integration, som samtidigt foregår i sindet på grund af sadhana og samadhi. Sindet tæmmes og *karma* sættes midlertidigt ud af kraft. Og man åbner sig for Buddha'ernes og Bodhisatva'ernes *velsignelse*. Derfor hedder det ved et særligt trin i Tantra sadhana, at 'herligheden sænker sig' over hele situationen.

Jeg oversætter følgelig ordet: *Yidam* med Buddha-aspekt eller Buddha-form. Det var oprindeligt Hannah Nydahl, som kom med den formulering i 1970'erne. Netop for at forebygge en fordom om guder i Dharma'en.

Husk også på, at Buddhanaturen er ikke en guddommelig følelse, hvilket er en oplevelse, men sindets rummelighed og klarhed, hvori der er oplevelser, for eksempel af følelser.

Hvad angår buddhistisk anskuelse bør du generelt derfor holde dig til *Mahamudra* systemet, både som anskuelse og meditation: livet er en oplevelse. Oplevelser foregår i sindet. Sindet er både en beholder (*alaya*) for oplevelser og en virksomhed, de 5 *skandha'er*. Selv oplevelser af diverse guder og djævle er netop oplevelser, som ikke er spor forskellige fra skandha'erne. Så oplever du en gud, oplever du slet ikke en gud. I stedet oplever du altid dit sind på arbejde. Du oplever skandha'ernes virksomhed. Det er det hele. Det er dialektikken. Så hvil i sindet som en beholder for dine oplevelser og hold fast i det rummelige, mens du giver slip på oplevelserne.

Herved bliver du kun fattigere på tilknytninger og identifikationer. Men ikke fattig på følsomhed og klarhed. Den forøges enormt, når tilknytning og fordom forsvinder. Du bliver fri for dominans af nogen eller noget. Og fri for misforstået identitet. Altså, når du udfører Tantra korrekt og uden afvigelse fra den givne *transmission*.

Husk også på, at det er meget problematisk for en umoden person at skifte sin identifikation ud fra noget såkaldt normalt til en Yidam. Søger en sådan umoden person slet ikke Nirvana, kan denne leg med identitet blive ganske katastrofal og vanvittig. Derfor foregår træning i Tantra altid indenfor mesterlæren. Gør som mester siger, for en sikkerheds skyld. Prøv ikke på, at opfinde den dybe tallerken selv.

Indenfor Sutra træning er det en helt anden situation, fordi der ikke er disse fare momenter. Der er ikke Yidam sadhana på Årsagfartøjet. Der er heller ikke de hemmelige *yoga'er*. (Læs om dem under: *Naropa's 6 doktriner*.)

Det siges, at deva'erne beundrer sådanne mennesker, som formår at give helt slip på tilknytning og identifikation. Men guderne i verden har ikke noget med Buddhadharma at gøre, bortset fra som tilskuere og støtter. Normalt er guder usynlige og befinder sig i en anden dimension, forekommer det, skønt i den samme verden som os. Vi hører om guder i buddhismen på grund af Buddha Sakyamuni, Bodhisatva'er, Mahasiddha'er, *Arhats*, mesterlige yogi'er, orakler og *siddha'er*, som tilsyneladende er i stand til at opfatte dem og kommunikere med dem. Derfor er der mange beretninger om de indiske guder.

Gudernes eksistens kan forstås på flere måder, for eksempel som mulige sinds tilstande. Hele beskrivelsen af Chakravala universet fra helvede til Akanistha himlen ligner en beskrivelse af sinds tilstandene ved en gradvist dybere samadhi. Altså ikke så meget en *kosmologi* som en psykologi om sinds tilstande.